

JOHANN SEBASTIAN BACH

(1685-1750)

Büyük besteci Johann Sebastian Bach, batı Avrupa'da var olan birbirinden farklı milli müzik üsluplarını başarıyla kaynaştıran ilk kişidir. İtalyan, Fransız ve Alman müzik geleneklerinin en iyi yönlerini bir araya getirerek bu gelenekleri daha da zenginleştirmiştir. Sağlığında o kadar da ünlü olmayan Bach, ölümünün üzerinden geçen elli yıl zarfında neredeyse unutulmuştu. Ama ünü son yüz elli yıldır giderek artmaktadır ve bugün gelmiş geçmiş en büyük iki üç besteciden biri, hatta bazılarınca en büyüğü kabul edilmektedir.

Bach 1685'te Almanya'da; Eisenach'ta doğdu. Müzik yeteneğinin takdir gördüğü ve müzik alanındaki başarıların teşvik edildiği bir ortamda dünyaya geldiği için talihliydi. Gerçekten de Bach ailesi Johann Sebastian'ın doğumundan çok önce müzik alanında son derece seçkin bir yere sahipti. Babası çok iyi bir kemancıydı, büyük dayılarından ikisi yetenekli birer besteci ve kuzenlerinden bir kaç da saygın müzisyenlerdi.

Bach'ı annesi O dokuz yaşındayken öldü, on yaşına geldiğinde de yetim kaldı. Ergenlik çağında Lüneburg'daki St. Michael's okulundan kısmen sesinin güzelliği, kısmen de gereksinimi nedeniyle burs aldı. Okuldan 1702'de mezun oldu ve ertesi yıl bir oda orkestrasında kemana olarak iş buldu. Bundan sonraki yirmi yıl boyunca çeşitli görevlerde bulundu. Besteci, öğretmen ve orkestra şefi de olmasına rağmen Bach hayattayken nefis org çalmasıyla ün salmıştı. 1723'te otuz sekiz yaşındayken Leipzig'deki St. Thomas kilisesinin baş koristi (kantör) oldu ve hayatının geri kalan yirmi yedi yılını bu konumda tamamladı. 1750'de öldü.

Bach hiç işsiz kalmadığı ve ailesini her zaman geçindirebildiği halde; yaşadığı sürece Mozart, Beethoven, hatta Franz Liszt ya da Frederic Chopin'in yaşarken kazanmış oldukları ün kadar ün kazanamamıştır. Bach'ın dehasını iş verenlerinin hepsi fark edemiyordu. Leipzig'deki kilise heyeti "birinci sınıf bir müzisyen" tutmak istediğinde, Bach'a bu işi ancak ilk iki seçiminden hizmet alamadığında, o da gönülsüz olarak, teklif ediyordu! (Öte yandan bu olaydan birkaç yıl önce Weimar dükalığı sarayındaki organistlik ve konser düzenleme görevinden yeni bir işe girmek üzere ayrılmak istediğinde Dük gitmesini hiç istememiş ve O'nu ciddi ciddi zindana kapatmıştı. Dük en sonunda yumuşayınca kadar Bach zindanda üç hafta geçirmişti.)

Bach yirmi iki yaşındayken ikinci kuşaktan bir kuzeni ile evlendi. Yedi çocukları oldu ama karısı Bach otuz beş yaşındayken öldü. Ertesi yıl tekrar evlendi ve ikinci karısı yalnız ilk iki çocuğu büyütmesi için Bach'a yardımcı olmakla kalmadı, O'na on üç de çocuk doğurdu. Bach öldüğünde bu çocukların dokuz tanesi hayattaydı ve bunlardan dördü de kendi çaplarında tanınmış müzisyenler oldular. Gerçekten de yetenekli bir aile!

Bach üretken bir besteci idi. Eserleri arasında 300 kantat, "İyi Huylu Klavye" adlı eseri oluşturan 48 füg ve prelüt seti, bunun dışında en az 140 tane prelüt, arp için 100 den fazla beste, 23 konçerto, 4 uvertür, 33 sonat, 5 kilise ilahisi, 3 oratoryo ve birçok başka parça sayılabilir. Neresinden bakılsa, Bach yaşamı süresince 800 den fazla müzik parçası bestelemiştir!

Bach bir Luteryan'dı ve çak da dindardı. Müziğinin kiliseye hizmet etmesini istedi ve eserlerinin büyük kısmı dini müzik formunda besteledi. Müzikte yeni formlar aramak yerine var olan formları doruklarına çıkarmayı tercih etti.

Ölümünü izleyen yarım yüzyıl boyunca Johann Sebastian Bach'ın müziğine pek kulak verilmedi. (Bununla birlikte dönemin eh büyük müzisyenlerinin -Hayden, Mozart ve Beethoven- Bach'ın dehasını takdir ettikleri de kaydedilmelidir.) Yeni müzik üslupları oluşmaktaydı ve Bach'ın "eski moda" müziği bir süre için gölgede kaldı. Ancak 1800'den sonra Bach müziğine duyulan ilgide bir canlanma oldu ve o zamandan beri de ünü ve popülaritesi sürekli tırmanmıştır. Bach, içinde yaşadığımız bu laik çağda, sağlığında sevildiğinden daha fazla sevilmektedir. 200 yıl önce hem üslubu hem de seçtiği konular açısından eski moda sayılan bir bestecinin günümüzde bu kadar beğenilmesi gerçekten de tuhaftır. Bu muazzam ünün sebebi nedir?

Öncelikle, Bach teknik açıdan büyük bestecilerin hepsinden üstün bir işçilik sergilediği kabul edilir. Gününün musiki kaynaklarının hepsini iyi bilir ve hepsini kusursuz kullanırdı. Örneğin kendisinden sonra gelen hiçbir besteci Bach'ın konturpuan (iki ya da daha fazla sayıda ezginin aynı anda çalındığı bir teknik) üzerindeki hakimiyetiyle rekabet edememiştir. Buna ek olarak; eserleri, orkestrasyondaki mantık ve başkalık, temalardaki inandırıcılık ve ezgilerin taşıdıkları anlam nedeniyle beğeni toplamaktadır.

Bach'ın bestelerinin derinliği ve karmaşık yapısı, müziğe gerçekten gönül vermiş öğrencilere, diğer bestecilerin daha rahat anlaşılır eserlerine göre daha kalıcı bir haz vermektedir. Müziğe daha yüzeysel bir ilgi duyanlar ise Bach'ın anlaşılması biraz zor bir besteci olduğunu düşünürler; ancak belirtilmelidir ki, Bach dinleyenler sadece küçük bir seçkinler topluluğundan ibaret değildir. Plakları -Beethoven dışında- diğer bütün bestecilerin plaklarından daha fazla satılmaktadır. (Bach ya da Beethoven'in eserleri uzun vadede, bir süre salgın haline gelen ama sonra popülarliğinin gelip geçici olduğu anlaşılabilir bir "popüler" bestecinin çalışmalarından çok daha fazla dinlenmektedir.)

Bach bu listede hangi sırada yer almalıydı? Beethoven'dan daha alt sırada olması gerektiği açıktır: Beethoven sadece eserleri daha çok sevilen bir besteci değil, aynı zamanda müzik tarihi üzerinde Bach'tan daha fazla etki yapmış olan gözü pek bir yenilikçiydi. Benzer mantıkla Bach'ı; görsel sanatların önde gelen kişiliği Michelangelo'dan daha alt, en büyük edebiyat

dehası Shakespeare'den ise çok daha alt sıraya yerleştirmek uygun olacaktır. Fakat Bach'ın müziğinin süregelen popülerliğı ve kendisinden sonra gelen besteciler üzerinde bıraktığı büyük etki göz önünde bulundurulduğunda, O'nu yukarıdakilerin dışında kalan sanatçı ve edebiyatçıların hepsinden daha üst sırada değerlendirmek de akla yakın görünmektedir.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 338-341.

www.tarihaglencesi.com